

КАЗУСЪТ “КОСОВО” И НОВИТЕ РЕАЛНОСТИ

Проф. д-р Нина Дюлгерова

Високите летни температури не успяват да спрат или да забавят динамиката по горещите проблеми на Европейския континент. Продължават активните дискусии и дипломатическите совалки по въпросите за Косово и американския противоракетен щит. Тези теми са в своеобразна симбиоза с изграждането на енергийните алтернативни коридори за Централна и Западна Европа, включващи и сложните проблеми на постсъветското пространство с централна тема “замразените конфликти”. Срещите през юни 2007г. на държавите от ГУАМ в Баку (Азербайджан) и на т.нар. анти-ГУАМ в Тираспол (Молдова), както и в различен глобален и регионален формат в Хайлигендам (Германия), в Загреб (Хърватска) и в Истанбул (Турция) очертават основните параметри на противоречие в центъра на който са засилващите се противоречия между САЩ и Русия. Не случайно генаралният секретар на НАТО Яп де Хоп Схефер в края на юни отправи апел Русия и Запада “да намалят звука” в дипломатията, тъй като в една “вече достатъчно сложна дискусия” всички страни трябва говорят по-тихо.

В очерталите се многобройни проблеми несъгласието на Русия е последователно, твърдо и активно най-вече по плана на ООН за независимост на Косово и американския противоракетен щит. Проведената в края на юни двудневна среща между руския и американския президенти в американския щат Мейн не успя да преодолее противоречията между тях, включително и заплахата на Москва да наложи мораториум върху договора за обикновените въоръжени сили в Европа (ДОВСЕ). През последните дни политическото пространство се запълни с две основни новини:

- Нова проекторезолюция за Косово, представена в Съвета за сигурност на ООН от САЩ, Франция и Великобритания;
- Подписан от руския президент Владимир Путин указ за прекратяване от страна на Русия на прилагането на ДОВСЕ и свързаните с него международни договори.

Всеки един от тези два документа поставят началото на нов етап в сложните преговори за продължаващото прекрояване на европейското икономическо, енергийно и политическо пространство.

Новият проект за резолюция на Косово предвижда четиримесечни преговори между Белград и Прищина без да обещава независимост, ако преговорите се провалят. Вместо това документът потвърждава готовността на Съвета за сигурност “да направи преглед на ситуацията в светлината на тези преговори”. Според новата резолюция ООН предвижда да се предаде администрацията на Косово на ЕС 120 дни след приемането на документа и представителят на ЕС в провинцията да стане международен граждански представител. Силите на НАТО остават, за да

гарантират сигурността на областта. Реакцията на Кремъл бе еднозначна. Руският външен министър Сергей Лавров заяви, че новата резолюция не решава въпроса с “предрешеността на независимостта на Косово”.

Според него новият документ малко се различава от плана на специалния пратеник на ООН Марти Ахтисаари за Косово, който предвижда областта да получи “международно надзиравана държавност”. Още на 2 февруари 2007г. на пресконференция в Прищина Ахтисаари заяви, че изготвеният от него план “не предлага статут на Косово, а мерки за бъдещото развитие на областта”. Идеята е да се блокира възможността Косово да се присъедини към Албания или да има териториални претенции към друга държава или част от държава. Документът дава право на национални символи – знаме и химн, да изготви своя конституция, както и възможност за членство в международни организации.

Независимо, че планът Ахтисаари отделя внимание за защита на сръбското малцинство в провинцията, той среща яростната съпротива на Сърбия, активно подкрепена от Русия. Заплахата Москва, както и Пекин да наложат вето върху резолюцията в Съвета за сигурност по въпроса за Косово предизвика активния дипломатически натиск на различни американски институции с водещо участие на американския президент, чиято кулминация е балканската му совалка в Албания и България в началото на юни. Желанието на Вашингтон, както с плана Ахтисаари, така и с новата резолюция на Съвета за сигурност на ООН, е свързано с опасността етническото албанско мнозинство да обяви независимост с непредвидими за Балканите последствия.

Опитът на САЩ да постигне споразумение с Русия чрез новия документ за Косово е предизвикателство за ролята на Съвета за сигурност на ООН в следващия етап по този въпрос. Позицията и решенията на САЩ и Русия в Съвета за сигурност са и своеобразен филтър за мястото на тази организация в решаването на ситуации с различна степен на неконтролирана несигурност. Не трябва да се забравя, че решаването на казуса Косово нееднократно е свързвано с бъдещето на т.нар. “замразени конфликти” в постсъветското пространство.

Както Косово, така и Приднестровието (Молдова), Абхазия и Южна Осетия (Грузия) и Нагорни Карабах (Азербайджан) са проблемни зони, които са резултат от натрупани в исторически план етнически и конфесионални конфликти, възраждащи се с разпадането на Югославия и Съветския съюз. Тяхната история след края на студената война е изпълнена с многобройни жертви, хиляди емигранти и променена демографска картина. Всеки един от тези “замразени конфликти” съдържа в себе си конфронтацията, основаваща се на агресия, сепаратизъм и нежелание за тяхното конструктивно решаване. Своеобразно доказателство за това е срещата на “непризнатите държави” в Тираспол (Молдова) през юни. Позицията на Русия по отношение на Косово е

обоснована от следване на принципите на международното право, свързани с постигане на съгласие между принципала (Белград) и областта (Прищина). Позицията на Кремъл към проблемите на постсъветското пространство са насочени повече към запазване на интересите на бившия принципал към своите бивши републики.

Както Косово, така и “замразените конфликти” са арена на активно противоборство между Москва и Вашингтон за политическо, икономическо и военно присъствие в Европа и Евразия. Доказателство за това е последователната позиция на САЩ за установяване на противоракетен щит в Чехия и в Полша и последната реакция на Руската федерация с прекратяване на участието си в ДОВСЕ. Аргументът на Кремъл е, че тази стъпка е “във връзка с изключителните обстоятелства, засящи безопасността на Руската федерация и изискващи предприемане на неотложни мерки”.

В новата ситуация двата документа за Косово и за ДОВСЕ са доказателство за промяна в международната конфигурация. Указът на президента Путин, съчетан със засилващата се енергийна мощ на Москва по отношение на държавите от постсъветското пространство и на Централна и Западна Европа, поставят редица въпросителни за позициите на държавите от Европейския съюз и на САЩ. Един от въпросите е доколко Русия ще може да настъпва и докъде са границите на отстъпчивостта на САЩ и на Западна Европа? Възможно ли е “в следващите седмици или месеци”, които САЩ са готови да дадат като срок за разискване на проекта за независимост на Косово да бъдат достатъчни и за решаването на такива ключови въпроси като американското предложение за противоракетен щит и за промяна на решението на Русия да се оттегли от ДОВСЕ, който според Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) е “крайъгълен камък на сигурността и стабилността в Европа”? Бъдещето ще покаже доколко прагматизмът и желанието за конструктивни промени ще надделеят при решаването на тези важни за мира и сигурността на Европа и света въпроси.